

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Лабунського Олександра Олександровича за темою «Державна підтримка суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання: господарсько-правовий аспект», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Висновок підготовлений за результатами публічної презентації дисертації на тему: «Державна підтримка суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання: господарсько-правовий аспект», виконаної здобувачем кафедри господарського та адміністративного права Лабунським Олександром Олександровичем на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальністю 081 «Право», що відбулася на засіданні Міжкафедрального наукового семінару юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса (протокол № 10 від 17 лютого 2026 р.).

Науковий рівень дисертації відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Дисертація містить науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, а саме: обґрунтування нових науково-теоретичних положень щодо державної підтримки суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання та розробка на цій основі напрямів вдосконалення законодавства, що регулює відповідні відносини.

Актуальність теми та її зв'язок з науковою тематикою факультету. З метою детінізації економіки та легалізації малого бізнесу в Україні у 1998 році було запроваджено спрощену систему оподаткування, обліку та звітності (далі – ССООЗ) як спеціальний податковий режим для суб'єктів малого підприємництва, що передбачає заміну низки податків і зборів єдиним податком та застосування спрощених правил податкового обліку і звітності за умови відповідності встановленим законодавством критеріям. У результаті в податковій системі України паралельно функціонують загальний і спеціальний режими оподаткування. Водночас практика застосування загальної системи оподаткування щодо суб'єктів малого підприємництва, зокрема фізичних осіб – підприємців, свідчить про її складність, надмірну регуляторну обтяжливість і низький рівень правової визначеності, що особливо негативно позначається на діяльності бізнесу в умовах воєнного стану, а перехід на загальну систему оподаткування фактично використовується як санкційний механізм за порушення вимог ССООЗ.

Аналіз сучасного стану малого бізнесу в Україні засвідчує, що його подальше існування, відновлення та розвиток у період війни і післявоєнної реконструкції неможливі без активної, системної та юридично-виваженої участі держави. У цьому контексті особливої актуальності набуває формування ефективної моделі державної підтримки суб'єктів малого підприємництва, у межах якої податкове стимулювання має розглядатися не лише як фіскальний інструмент, а як елемент господарсько-правового механізму забезпечення

економічної стійкості, конкурентоспроможності та сталого розвитку малого бізнесу, що й зумовлює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної діяльності юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса у межах тем: «Господарсько-правове та адміністративно-правове забезпечення сталого розвитку» на 2022-2024 р. (номер ДР 0122U002339); «Правові засади господарсько-правового та адміністративно-правового забезпечення повоєнного відновлення та розвитку України» на 2025-2026 р. (номер ДР 0124U004597) за якими дисертантом здійснено науково-теоретичну розробку поняття та змісту державної підтримки суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання, а також обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства у зазначеній сфері.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першим в Україні комплексним системним дослідженням правового регулювання державної підтримки суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання в умовах євроінтеграційних процесів, що дозволило обґрунтувати відповідні пропозиції щодо удосконалення нормативно-правового регулювання відносин у цій сфері.

Наукова новизна одержаних у дисертації результатів конкретизується, зокрема в наступних основних положеннях, висновках, пропозиціях.

Вперше:

- обґрунтовано положення, що податкова підтримка становить самостійний напрям державної підтримки суб'єктів малого підприємництва, яка відрізняється від фінансової за правовою природою, джерелами походження, способами реалізації та економіко-правовими наслідками із пропозицією внесення відповідних змін до Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», де у ч. 1 ст. 15 після слів «...підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу» доповнити словами: «а також податкову підтримку суб'єктів малого підприємництва»;

- розроблено положення щодо удосконалення правових засад реалізації податкових інструментів у межах інституту державної допомоги, які передбачають: 1) нормативне розмежування допустимих і недопустимих форм державної допомоги у сфері оподаткування з урахуванням критеріїв, напрацьованих практикою ЄС; 2) виключення з переліку форм державної допомоги відстрочення або розстрочення сплати податків, зборів чи інших обов'язкових платежів шляхом внесення змін до п. 3 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» через їх невідповідність встановленим критеріям; 3) запровадження контролю за державною підтримкою учасників індустріальних парків, оскільки податкові пільги, що надаються в межах цього спеціального правового режиму, мають ознаки державної допомоги. Визначено, що їх виключення із сфери дії Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» суперечить принципам конкурентного права та міжнародним зобов'язанням України щодо гармонізації з правом ЄС; 4) забезпечення узгодженості між положеннями ПК України, Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та підзаконних актів, зокрема Наказу Міністерства фінансів № 474 «Про

затвердження Методології оцінювання інструментів податкової політики», шляхом інтеграції фінансово-економічної оцінки податкових видатків (на рівні Міністерства фінансів України) із правовою оцінкою їх допустимості (на рівні АМКУ), що забезпечить формування єдиної методологічної бази моніторингу податкових пільг як самостійної форми державної допомоги; 5) відмову від тимчасового призупинення механізмів контролю за державною допомогою в умовах воєнного стану, що створює ризики вибіркового надання податкових пільг суб'єктам господарювання органами місцевого самоврядування без належної правової оцінки їхнього впливу на конкуренцію. У зв'язку з цим доведено необхідність забезпечення безперервності функціонування системи моніторингу державної допомоги, у тому числі шляхом збереження повноважень АМКУ щодо правової оцінки податкових пільг, які мають ознаки вибіркової або селективності.

Удосконалено положення щодо:

- розмежування понять «державна підтримка» та «державна допомога» з уточненням, що державна допомога є особливою формою державної підтримки, що функціонує в межах спеціального правового режиму процедурне регулювання якого визначене Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та правом ЄС а її ідентифікація та оцінка здійснюється виключно на підставі законодавчо визначених критеріїв;

- правових засад застосування ІПК шляхом обґрунтування доцільності закріплення у Загальних положеннях ІПК України окремої статті «Інвестиційний податковий кредит», у якій доцільно передбачити: 1) визначення ІПК як права платника податку тимчасово зменшувати суму податкового зобов'язання з податку на прибуток підприємств або ПДФО на частину інвестиційних витрат, спрямованих на реалізацію інноваційних, науково-дослідних, екологічних, енергоефективних чи соціально значущих проектів; 2) поширення дії ІПК на всіх платників податків незалежно від організаційно-правової форми, що забезпечить недискримінаційний доступ до інструменту податкового стимулювання; 3) чітке нормативне визначення переліку витрат, які можуть бути враховані при розрахунку ІПК (витрати на НДДКР, придбання та модернізацію основних засобів, розроблення технологій, цифровізацію виробничих процесів, екологічну модернізацію тощо); 4) гнучку шкалу розмірів і строків дії ІПК (у розмірі до 20 % суми інвестиційних витрат строком до 5 років з можливістю продовження для високотехнологічних або соціально орієнтованих проектів); 5) чітко визначені механізми звітності та моніторингу результатів використання ІПК, що гарантуватиме прозорість, ефективність та цільовий характер;

- правових засад застосування ССООЗ з обґрунтуванням пропозицій щодо: а) надання фізичним особам, які здійснюють незалежну професійну діяльність права переходу на ССООЗ; б) скасування загальної заборони на застосування ССООЗ нерезидентами, які провадять господарську діяльність на території України; в) запровадження диференційованих ставок ЄСВ для платників єдиного податку з урахуванням стадії розвитку бізнесу та соціально-економічних умов їх діяльності; г) розширення переліку видів рентної плати, від обов'язку сплати яких звільняються платники єдиного податку; д) диференціації ставок єдиного податку із застосуванням понижувальних коефіцієнтів для суб'єктів, які здійснюють соціально орієнтовану діяльність, впроваджують інноваційні моделі

бізнесу, сімейне підприємництво або заходи «зеленого переходу»; є) удосконалення механізму визначення оподаткованого доходу платників третьої групи шляхом надання їм права враховувати документально підтвержені витрати, безпосередньо пов'язані з провадженням господарської діяльності; ж) розширення категорій платників, звільнених від застосування РРО/ПРРО з урахуванням ризик-орієнтованого підходу до контролю готівкових операцій; і) цифрової модернізації адміністрування ССООЗ, зокрема, шляхом інтеграції електронних сервісів та платіжної інфраструктури для автоматизованого податкового обліку та звітності.

Дістали подальший розвиток положення щодо:

- уточнення змісту поняття податкових стимулів СМП та їх класифікації залежно від місця у податковій системі з поділом на дві основні групи: 1) загальні податкові стимули, як правові інструменти, інтегровані у конструкцію окремих податків та зборів у межах загальної системи оподаткування, які поділяються на: а) податкові пільги, спрямовані на зменшення податкового навантаження (податкові вирахування; знижені ставки податків і зборів; повне або часткове звільнення від сплати податків і зборів); б) інструменти податкового стимулювання адміністративно-процедурного характеру, спрямовані на мінімізацію адміністративних витрат платника та спрощення процедур обліку, звітності й взаємодії з контролюючими органами (розстрочення та відстрочення податкових зобов'язань або податкового боргу; встановлення спеціального періоду податкового звітування; використання процедур спрощеної реєстрації в якості платника ПДВ; обмеження (мораторій) на окремі види податкових перевірок); 2) спеціальні податкові стимули, як цілеспрямовані заходи податково-правового регулювання, упроваджені виключно з метою підтримки та розвитку малого підприємництва, правовою формою яких є ССООЗ;

- критеріїв кваліфікації податкових засобів державної підтримки як державної допомоги, що передбачає одночасне виконання наступних умов: 1) надання економічних переваг суб'єктам господарювання опосередковано за рахунок державних або місцевих ресурсів, у тому числі у формі податкових видатків (недоотриманих бюджетних доходів); б) вибіркового характеру, тобто відступає від загального податкового режиму і створює перевагу для окремих суб'єктів господарювання або певних видів економічної діяльності; в) здійснення потенційного впливу на економічну конкуренцію та торгівлю посилюючи ринкову позицію окремих суб'єктів господарювання. За відсутності хоча б однієї з наведених ознак податковий засіб не може бути кваліфікований як державна допомога;

- аргументації, що ефективність податкових інструментів державної підтримки суб'єктів малого підприємництва зумовлюється ступенем їх узгодженості із стратегічними цілями економічного розвитку держави та сучасними викликами національної економіки. Забезпечення системного підходу у цій сфері передбачає одночасне удосконалення як механізмів спеціальних податкових режимів, так і стимулюючих елементів загальної системи оподаткування, із дотриманням принципу нормативної узгодженості та орієнтацією на потреби малого бізнесу. При цьому наголошено на необхідності гармонізації національних податкових підходів із європейською практикою регулювання державної підтримки малого бізнесу, що відповідає

євроінтеграційному курсу України та вимогам імплементації *acquis* ЄС у податковій сфері.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в тому, що в роботі обґрунтовано положення щодо обґрунтування поняття та змісту державної підтримки суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання. Серед нових результатів можна виокремити такі найбільш істотні: визначення поняття податкової державної підтримки суб'єктів малого підприємництва; розмежування понять «державна підтримка» та «державна допомога» з уточненням їх основних характеристик; виділення критеріїв класифікації засобів податкового стимулювання суб'єктів малого підприємництва залежно від їх місця у податковій системі; виокремлення недоліків правового регулювання інструментів податкової підтримки малого бізнесу в межах загальної системи оподаткування та визначення основних напрямів щодо удосконалення функціонування ССООЗ, податку на прибуток підприємств, ПДФО та ПДВ відповідно до сучасних економічних умов та європейських стандартів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, зроблені в дисертації, можуть бути використані у: науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень податкової державної підтримки малого бізнесу; освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Фінансове право», «Господарське право», «Проблеми податкового права» (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження № 31-25/12.0-24 від 14.11.2025 р.); для вдосконалення практики застосування норм господарського, податкового законодавства та права ЄС при оподаткуванні суб'єктів малого підприємництва ПДФО, податком на прибуток підприємств, ПДВ та єдиним податком (Довідка ГУ ДПС у Вінницькій області про впровадження результатів дисертаційного дослідження).

Основні положення дисертації обговорювалися на засіданні кафедри господарського та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса; доповідалися на: Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Осінні юридичні читання – 2022. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки» (м. Вінниця, 4 листопада 2022 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Весняні юридичні читання – 2023. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки» (м. Вінниця, 20 квітня 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Осінні юридичні читання – 2023. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки». (м. Вінниця, 23 листопада 2023 р.); III Міжнародній конференції «Приватно-правові та публічно-правові відносини: проблеми теорії та практики» (м. Кропивницький, 06 жовтня 2023 р.); Круглому столі «Фінансова система України: сучасні виклики та загрози на шляху до Європейського Співтовариства» (м. Харків, 19 квітня 2024 р.); VIII Міжвузівській науково-теоретичній конференції «Права людини, держава та суспільство в умовах воєнного стану» (22 жовтня 2024 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Осінні юридичні

читання – 2024. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки» (м. Вінниця, 21 листопада 2024 р.); XV МНПК «Трансформація фіскальної політики в умовах євроінтеграції» (м. Ірпінь, 22 листопада 2024 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Весняні юридичні читання – 2025. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки» (м. Вінниця, 23-24 квітня 2025 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Осінні юридичні читання – 2025. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки» (м. Вінниця, 20–21 листопада 2025 р.).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертаційній роботі. Дисертаційне дослідження здійснено з використанням методів діалектичного, системно-структурного, порівняльно-правового, статистичного, формально-логічного та інших загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Поняття, зміст, форми державної підтримки СМП та законодавчих основ запровадження податкових стимулів досліджено за допомогою діалектичного методу пізнання правової та соціальної дійсності.

За допомогою системно-структурного методу проаналізовано взаємозв'язок між такими категоріями, як: «державне регулювання», «державна підтримка» та «державна допомога» (підрозділ 1.1). Порівняльно-правовий метод застосовано для аналізу окремих аспектів правового регулювання податкової підтримки малого бізнесу у країнах ЄС, США, Канади, Великобританії (підрозділи 1.3; 3.1; 3.2). Статистичний метод використано для дослідження правозастосовної практики у сфері оподаткування малого бізнесу в межах загальної системи оподаткування та ССООЗ. Формально-логічний застосовано для аналізу законодавства України, що; встановлення основних напрямів вдосконалення правового регулювання державної підтримки СМП засобами податкового стимулювання (підрозділи 3.1, 3.2).

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації.

1. Лабунський О. О. Єдиний податок для приватних підприємців в умовах воєнного стану. *Правничий часопис ДонНУ імені Василя Стуса*. № 2. 2022. С. 92-102. DOI 10.31558/2786-5835.2022.2.10

URL: <https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/13582/13487>

2. Лабунський О. О. Державна підтримка малого бізнесу в країнах Європи за рахунок податкових важелів. *Юридичний бюлетень*. № 30. 2023. С. 35-42. DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.30.04>

URL: <http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2023/30/4.pdf>

3. Лабунський О. О. Щодо розмежування категорій «державна підтримка» та «державна допомога». *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2025. № 1. С. 298-307. DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2025-1-38>

URL: <https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/issue/view/76/73>

4. Костенко Ю.О., Лабунський О.О. Щодо поняття та змісту податкового стимулювання. *Право і суспільство*. 2025. № 2. С. 316-325. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.41>

URL: <http://pravoisuspilstvo.org.ua/index.php/archiv?id=191>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Лабунський О. О. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності, як спеціальний податковий режим. *Осінні юридичні читання – 2022. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки.* Випуск XXXI. Матеріали ВНПК. 24 листопада 2022 р., Вінниця. ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 240-243.

6. Лабунський О. О. Щодо стимулюючої функції податків на прикладі спеціальних податкових режимів. *Весняні юридичні читання – 2023. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки.* Випуск XXXIII. Матеріали ВНПК. 20 квітня 2023 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. С. 254-256.

7. Лабунський О. О. Оподаткування малого бізнесу в Австрії та Німеччині. *Осінні юридичні читання – 2023. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки.* Випуск XXXIV. Матеріали ВНПК. 23 листопада 2023 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. С. 266-269.

8. Лабунський О. О. Щодо підтримки малого бізнесу в зарубіжних країнах. *Приватно-правові та публічно-правові відносини: проблеми теорії та практики.* Матеріали III Міжнародної конференції. 06 жовтня 2023 року. Кропивницький: ДонДУВС, 2023. С. 440-443. URL: https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/11/zbirnyk_materialiv_konferenczii_06_10_2023-2.pdf

9. Лабунський О. О. Щодо інструментів державної підтримки малого бізнесу в умовах воєнного стану. *Фінансова система України: сучасні виклики та загрози на шляху до Європейського Співтовариства.* Матеріали круглого столу. 19 квітня 2024 року. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Харків: Право, 2024. С. 82-85.

10. Лабунський О. О. Щодо інституту державної допомоги суб'єктам господарювання. *Права людини, держава та суспільство в умовах воєнного стану.* Збірник матеріалів VIII Міжвузівської науково-теоретичної конференції, 22 жовтня 2024 р., К.: КТГГ, 2024. С. 263-267.

11. Лабунський О. О. Щодо розмежування понять «державна підтримка» та «державна допомога» у сфері господарських відносин. *Осінні юридичні читання – 2024. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки.* Матеріали ВНПК. 21 листопада 2024 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. С. 301-305.

12. Лабунський О. О. Сучасні тенденції цифровізації в бізнес-сфері України. *Трансформація фіскальної політики в умовах євроінтеграції.* Матеріали XV МНПК. 22 листопада 2024 р. Ірпінь: Міністерство фінансів України, Державний податковий університет, 2024. URL: <https://konf-pravo.kpi.ua/tsifrov/paper/view/31277>

13. Лабунський О. О. Щодо кваліфікації податкових інструментів як форми державної допомоги. *Весняні юридичні читання – 2025. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки.* Матеріали ВНПК. 23-24 квітня 2025 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. С. 149-153.

14. Лабунський О. О., Романюк А. С. Щодо оподаткування доходів самозайнятих осіб. *Осінні юридичні читання – 2025. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки.* Матеріали

ВНПК. 20–21 листопада 2025 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. С. 202-205.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1nJ6hOaltg9p6GRHj486DJE31w1LZZI8h/view?usp=sharing>

Науковий рівень дисертації відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії – всі наукові результати, що виносяться на захист і висвітлені у дисертації, одержані особисто здобувачем. Дисертаційна робота є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Лабунського Олександра Олександровича «Державна підтримка суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання: господарсько-правовий аспект» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам п. п. 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та може бути представлена до публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Головуючий на засіданні:

Декан юридичного факультету
Донецького національного університету
імені Василя Стуса
доктор юридичних наук, професор

Ірина КОВАЛЬ

